

2. Bakumenko V. Public administration: the basics of theory, history and practice: a textbook / V. Bakumenko, P. Nadolyshnyi, M. Izha, G. Arabadi // Odesa, 2009. - 394 p.
3. Baranova N. Assessment of the Social Security System in Ukraine in 2008-2009: Response to the Crisis and Future Reforms / N. Baranova. - K.: Hirose; ILO-Geneva: ILO, 2010. - 18 p.
4. Basantsov I. Management of the process of formation and functioning of the pension fund of Ukraine in the conditions of market transformations: author's dissertation for the degree of Candidate of economic sciences. Organization of Management, Planning and Regulation of Economy / I. Basantsov; Kharkov Nat. university V.N. Carazine. - Kharkiv - 2001. - 24 p.
5. Bevzenko O. Efficiency of Functioning of the Pension Fund of Ukraine / O. Bevzenko // Scientific Bulletin of the ChSEU, 2012. - № 3. - 224-230 p.
6. Gura M. Pension reform: a challenge for Ukraine / M. Gura; M. Sventchitsky, I. Chapko, A. Yermoshenko. - K.: UNDP Analytical and Advisory Center, 2008. - 68 p.
7. Didkovskaya T. The Concept and Essence of Pension Provision in Ukraine: Current Realities and Prospects for Development / T. Didkovskaya // Law Forum. - 2017. № 1. - 253–257 p.
8. Lavrukhina N. Ways to improve public administration pension system / N. Lavrukhina // Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. - 2015. - № 2. - 37-44 p.

Zavhorodnii Andrii

*candidate of physical and mathematical sciences,
Department of Economics and Information Technology,
Mykolayiv Interregional Institute for Human Development,
Higher Educational Institution
"Open International University for Human Development" Ukraine*

ANALYSIS OF THE FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF THE BLACK SEA REGION

Zavgorodnii A.B.

*кандидат фізико-математичних наук,
кафедра економіки та інформаційних технологій,
Миколаївський міжрегіональний інститут
розвитку людини вищого навчального закладу
«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»*

Summary. The state of foreign trade activity of the Black Sea economic region is analyzed. The average shares of exports (imports) of goods from (to) CIS and EU countries are broken down by individual regions of the Black Sea Economic Region. The dynamics of indicators of foreign trade activity of the agricultural enterprises of the Black Sea region has been determined. Foreign direct investments in agricultural enterprises of the Black Sea region have been determined. The indicators of the dynamics of foreign direct investment in agricultural enterprises of the Black Sea region are analyzed. The shares of individual regions in foreign direct investment in agricultural enterprises are determined.

Анотація. Проаналізовано стан зовнішньоторговельної діяльності Чорноморського економічного регіону. Визначено середні частки експорту (імпорту) товарів з (до) країн СНД та ЄС в розрізі окремих областей Причорноморського економічного району. Визначено динаміку показників зовнішньоторговельної діяльності сільськогосподарських підприємств Чорноморського регіону. Визначено прямі іноземні інвестиції в сільськогосподарські підприємства Чорноморського регіону. Проаналізовано показники динаміки прямих іноземних інвестицій у сільськогосподарські підприємства Чорноморського регіону. Визначаються частки окремих регіонів у прямих іноземних інвестиціях в сільськогосподарські підприємства.

Key words: foreign economic activity of the region, export, import, dynamics, regional foreign economic relations, foreign economic relations of the region.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність регіону, експорт, імпорт, динаміка, регіональні зовнішньоекономічні зв'язки, зовнішньоекономічні зв'язки регіону.

Постановка проблеми. Економічні реалії України спрямовують все більше досліджень на використання практичних підходів світової практики що до регіонального розвитку. Незважаючи на це, важливим елементом успіху такої практики є адаптація її до специфіки розвитку кожного з регіонів України. Використання місцевих регіональних переваг для досягнення максимального економічного зростання та

збільшення конкурентоспроможності економіки в практиці використовують Китай, Індія, Бразилія, ПАР, Індонезія та ін.

З одного боку, це пов'язано з постійним успішним розвитком та розширенням регіональних ринків, успіх яких базується на постійному стимулюванні загальної регіональної кооперації та партнерських відносинах з більш широким колом субнаціональних гравців.

З іншого боку, вирішення проблем конкретного регіону використовуючи загальнодержавний механізм реагування призводить до меншої продуктивності, а часом унеможливає, швидкі реакції на виклики, що виникають на місцях, у рамках однієї вертикальної державної політики. За таких умов потрібно налагоджувати взаємодію на рівнях управління, які максимально наближені до населення регіону.

Сучасний господарський комплекс України складається з економічних систем регіонів, кожен з яких має свої особливості складу та розвитку. Реформування економіки країни неможливе без попереднього дослідження окремих регіонів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізу зовнішньоекономічної діяльності та аналізу експортного потенціалу регіонів присвятили свої праці такі вчені, як: Г. Дроздова, Ю. Козак, Н. Притула, О. Єрмакова, М. Рубіш, М. Суржиков, Г. Козлова, Е. Прушківська, Ю. Шишова, Р. Зубков, Р. Скупський тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим варто дослідити особливості розвитку та регулювання зовнішньоекономічної діяльності Причорноморського регіону.

Мета статті. Дослідити особливості зовнішньоекономічної діяльності Причорноморського регіону.

Виклад основного матеріалу. До приморських регіонів належать одиниці адміністративного поділу України, які мають прямий вихід до моря та морські порти. З огляду на втрату контролю над частиною території, невизначений стан та порядок використання Керченської протоки посилюється значення саме тих областей, які мають прямий вихід до Чорного моря та діючих морських портів. До Причорноморського економічного району крім Автономної Республіки Крим і міста зі спеціальним статусом Севастополь також входять Миколаївська, Одеська та Херсонська області, що підлягають дослідженню[5].

Таблиця 1

**СЕРЕДНІ ЧАСТКИ ЕКСПОРТУ (ІМПОРТУ) ТОВАРІВ З (ДО) КРАЇН СНД ТА ЄС В РОЗРІЗІ
ОКРЕМИХ ОБЛАСТЕЙ ПРИЧОРНОМОРЬСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУ
ЗА 1996-2018РР., %**

Показник	Області					
	Миколаївська		Одеська		Херсонська	
	країни СНД	країни ЄС	країни СНД	країни ЄС	країни СНД	країни ЄС
Експорт	39,5	16,7	19,7	23,9	32,8	30,3
Імпорт	26,6	26,7	24,9	20,3	20,7	37,8

Джерело: розраховано та сформовано автором за даними [1-3]

Аналізуючи імпорт товарів упродовж 1996-2018рр. можна зробити висновок, що у Миколаївську область було ввезено приблизно однаковий обсяг товарів із країн СНД та країн ЄС. Середні частки склали 26,6 та 26,7% відповідно. У Одеській області переважав імпорт товарів із країн СНД, а у Херсонській – з країн ЄС.

Товарна структура зовнішньоекономічних відносин дає змогу виявити ступінь розвитку економіки регіону.

Найбільші обсяги експорту Миколаївської області у 2018р. припадали на продукти рослинного походження (61,1% від загального його обсягу) та продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (26,1%). Імпортували до даної області переважно мінеральні продукти (30,9% від загального обсягу імпорту), механічне та електротехнічне обладнання (22,2%) та засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби (13,5%) [1].

Основу товарної структури експорту Одеської області склали продукти рослинного походження – 46,8%, жири та олії тваринного або рослинного походження – 14,6%, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 10,9%. В загальному обсязі імпорту найбільша частка припадала на машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (17,4%), мінеральні

продукти (12%), продукти рослинного походження (10,6%) [2].

До Херсонської області було ввезено у 2018р. найбільше продуктів рослинного походження – 39,9%, готових харчових продуктів – 14,5%, недорогоцінних металів та виробів з них – 12,0%. Імпортували до даної області переважно механічне та електротехнічне обладнання. Питома вага даної товарної групи становила 53,3% від загального обсягу імпорту товарів до даної області [3].

Стан зовнішньоторговельної діяльності Причорноморського економічного району не є досконалим та вимагає визначення його подальших напрямків розвитку. В основу організації зовнішньоекономічної діяльності даного регіону в умовах глобалізації покладено знаходження балансу ефективного здійснення експортних та імпортних операцій. Постає питання нарощування зовнішньоекономічних зв'язків, збільшення обсягів зовнішньої торгівлі.

Основним фактором розвитку зовнішньоекономічної діяльності Одеського регіону є його прикордонне положення та розвиток партнерських відносин із сусідніми державами Східної Європи. Характеризуючи економіку області слід зазначити, що Одещина є приморським та прикордонним регіоном України, який розташований на перетині найважливіших

міжнародних шляхів і має при цьому найбільшу серед областей України територію.

Другою важливою складовою експортного потенціалу є вигідне географічне розташування міста Николаєва в центрі водних, автомобільних, залізничних та повітряних шляхів. Обласний центр має безпосередній вихід до Чорного моря, а через нього – до важливих ринків збуту у країнах Туреччини, Південної Африки, Європи, Близького Сходу, Персидської затоки.

Херсонська область займає вигідне географічне положення і знаходиться на перетині транзитних транспортних коридорів. Сприятливим фактором економіко-географічного розташування області є її близькість до промислових центрів Донецького та Запорізького регіонів та виходу до Чорного, Азовського морів, Дніпро-Бугського лиману та річки Дніпро.

Поряд з цим, агропромисловий комплекс Причорноморського району є добре розвиненим, в

особливості сільське господарство. Тут культивуються такі рослини як озима пшениця, кукурудза, соняшник, просо, ячмінь, рис. Також вирощують ефіроолійні (троянду, шавлію, лаванду), тютюн, а також цукрові буряки на півночі Одеської та Миколаївської областей. У Херсонській, Одеській і Миколаївській областях активно вирощують баштанні культури, розповсюджене овочівництво. Район є виноградною базою України. Серед галузей тваринництва розповсюджені свинарство, скотарство, вівчарство, бджільництво, птахівництво та шовківництво. В харчовій промисловості базові підприємства зосереджуються в олійно-жировій, молочній, консервній, м'ясомолочній та виноробній галузях. Динаміка показників зовнішньоторговельної діяльності підприємств АПК Причорноморського району зображена на рис. 1

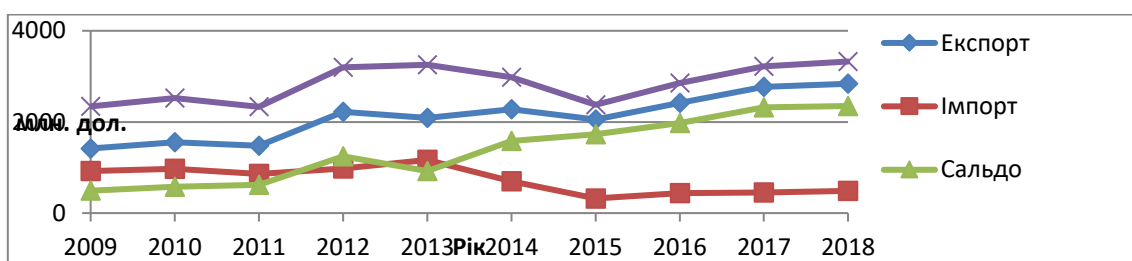

Рис. 2.2 Динаміка показників зовнішньоторговельної діяльності підприємств АПК Причорноморського району в 2009-2018 рр.

З малюнку можемо бачити, що експорт, зовнішньоторговельне сальдо та зовнішньоторговельний оборот має переважно позитивну динаміку, а ось імпорт, який з 2009 до 2013 року мав позитивну динаміку, різко скоротився в 2014-2015 роках до мінімуму в 321,8 млн. дол. Натомість, останні три роки спостерігається зростання імпорту і в 2018 році він досяг 488,1 млн. дол., тобто майже досяг значення 2009 року. Позитивну динаміку мають показники експорту та зовнішньоторговельного сальдо підприємств району.

Разом з цим, інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить від ролі і місця цієї галузі у системі

агропромислового комплексу, насамперед це стосується характеру економічних відносин між сільським господарством та іншими сферами АПВ. Крім того, вона формується під впливом різноманітних природно-кліматичних, економічних, фінансових, соціальних та інших особливостей галузі. Розглянемо розподіл іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки Причорноморського району.

Спочатку проаналізуємо основні показники інвестиційної активності підприємств АПК Причорноморського району. На першому етапі розглянемо загальні обсяги прямих іноземних інвестицій в сільське господарство. Вихідна інформація міститься в таблиці 2

Таблиця 2

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ПІДПРИЄМСТВА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РАЙОНУ В 2009-2018 Р.Р. (СТАНОМ НА 31 ГРУДНЯ), ТИС. ДОЛ.

Рік	тис. дол.
2009	221467,8
2010	170188,6
2011	199554,8
2012	253218,1
2013	278271,8
2014	246733
2015	224450
2016	234377,2
2017	243610,7
2018	251064,8

Можна побачити, що прямі іноземні інвестиції в сільське господарство регіону з 2009 по 2018 роки зросли з 221467,8 до 251064,8 тис. дол. Максимального значення прямі іноземні інвестиції в сільське господарство досягли в 2013 році – 278271,8 тис. дол. Далі їх значення суттєво скоротилося в 2015 році до 224450 тис. дол., але в

2015 році спостерігалось певне піднесення і зростання обсягу прямих іноземних інвестицій в підприємства АПК на рівні 234377,2 тис. дол. в 2016 році. І наступна динаміка показника була позитивною.

Знайдемо показники динаміки за ланцюговою та базисною системами:

Таблиця 3

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ДИНАМІКИ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РАЙОНУ В 2009-2018 РР.

Рік	Рівень ряду, у млн. дол.	Абсолютний приріст		Темп росту, %		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту
		Ланц.	Баз.	Ланц.	Баз.	Ланц.	Баз.	
2009	221468	-	-	-	-	-	-	-
2010	170189	-51279	-51279	76,85	76,85	-23,15	-23,15	2214,68
2011	199555	29366,2	-21913	117,26	90,11	17,26	-9,89	1701,89
2012	253218	53663,3	31750	126,89	114,34	26,89	14,34	1995,55
2013	278272	25053,7	56804	109,89	125,65	9,89	25,65	2532,18
2014	246733	-31539	25265	88,67	111,41	-11,33	11,41	2782,72
2015	224450	-22283	2982	90,97	101,35	-9,03	1,35	2467,33
2016	234377	9927,19	12909	104,42	105,83	4,42	5,83	2244,5
2017	243611	9233,45	22143	103,94	110,00	3,94	10,00	2343,77
2018	251065	7454,16	29597	103,06	113,36	3,06	13,36	2436,11

Джерело: складено автором.

Таким чином, з 2009 до 2018 року обсяги прямих іноземних інвестицій в підприємства АПК зросли на 29597 тис. дол. або на 13,36%. При цьому найбільше зростання їх спостерігалось у 2012 році (на 53663,3 тис. дол.) Найбільше зменшення прямих іноземних інвестицій спостерігалось в 2014

році – на 31539 тис. дол. Найбільший відносний ріст показника спостерігався у 2012 році – на 26,89%, найбільше відносне зменшення – у 2014 році – на 11,33%.

Дослідимо середні показники ряду динаміки прямих іноземних інвестицій.

$$\text{середній абсолютний приріст} - \bar{\Delta} = \frac{\sum \Delta_n}{n-1} = \frac{29597}{10-1} = 3288,6 \text{ тис. дол.};$$

$$\text{середній темп росту} - \bar{T}_p = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_0}} * 100 = \sqrt[9]{1,1336} * 100 \approx 101,40\%$$

$$\text{середній темп приросту} - \bar{T}_{П} = (\bar{T}_p - 100) = 1,40\%.$$

В середньому за рік прямі іноземні інвестиції в підприємства АПК зростали на 328,6 тис.дол. або ж на 1,40%.

Інтерес представляє внесок окремих регіонів в інвестиційну активність іноземних інвесторів. Для

цього наведемо інформацію за окремими областями та розрахуємо питому вагу у відсотках за окремими областями в іноземних інвестиціях в підприємства АПК. Вихідні дані та результати розрахунку зображені в таблиці 4.

ЧАСТКИ ОКРЕМИХ ОБЛАСТЕЙ В ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЯХ В ПІДПРИЄМСТВА АПК В 2009-2018 Р.Р.

Рік	Прямі іноземні інвестиції, тис. дол.			Частка ПІІ, %		
	Миколаївська область	Херсонська область	Одеська область	Миколаївська область	Херсонська область	Одеська область
2009	68419,1	74573,75	78474,97	30,89	33,67	35,43
2010	20949,9	60877,96	88360,73	12,31	35,77	51,92
2011	42741,6	64264,24	92548,96	21,42	32,20	46,38
2012	43063,9	102560,8	107593,4	17,01	40,50	42,49
2013	54423,1	111978,2	111870,5	19,56	40,24	40,20
2014	47989,5	103338,8	95404,68	19,45	41,88	38,67
2015	39994,6	91810,42	92644,99	17,82	40,90	41,28
2016	54989,3	90363,04	89024,86	23,46	38,55	37,98
2017	56650,2	98676,57	88283,89	23,25	40,51	36,24
2018	70757,7	91336,31	88970,81	28,18	36,38	35,44

Як слідує із розрахунків, найбільша частка прямих іноземних інвестицій в підприємства АПК була спрямована в Одеську область. Так, в 2010 році ця частка досягла максимуму 51,92%, проте надалі стала знижуватися до 35,44% в 2018 році. Значні іноземні інвестиції в підприємства АПК були спрямовані в Херсонську область, їх частка зросла з 33,67% в 2009 році до 36,38 % в 2018 році і область вийшла в лідери за цим показником. Максимальна частка області в прямих іноземних інвестиціях в підприємства АПК була досягнута в 2014 році – 41,88%. А ось частка прямих іноземних інвестицій в підприємства АПК Миколаївської області дещо зменшилась із 30,89% в 2008 році до 28,18% в 2018 році. Найнижча частка області в прямих іноземних інвестиціях в підприємства АПК спостерігалась в 2010 році – 12,31%.

Висновки. З метою підвищення ефективності експорту, необхідно стимулювати експорт товарів, в яких Україна має перевагу – зернові, чорні метали, насіння соняшнику та соняшникова олія, сировина. Взагалі для розвитку експортної діяльності регіону потрібно створювати систему підтримки бізнесу для просування товарів, підвищувати їх конкурентоспроможність, розвивати інфраструктуру, впроваджувати інновації, покращувати умови для впровадження інвестицій, провести валютну лібералізацію, поліпшити податкове та митне регулювання.

Тенденція Причорноморського регіону до нарощення товарних експортно-імпортних потоків має супроводжуватися стабілізацією політичної ситуації в країні. Південь України може стати реальним рушієм економічного розвитку, соціальної стабільності країни, при умові впровадження інноваційних підходів до процесу управління.

Література:

1. Головне управління статистики у Миколаївській області [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/>
2. Головне управління статистики у Одеській області [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
3. Головне управління статистики у Херсонській області [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ks.ukrstat.gov.ua/>
4. Державна служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Скупський Р.М., Зубков Р.С. Моніторинг регіональних проблем розвитку інвестиційно-інноваційних процесів / Вісник ХНАУ. Збірник наукових праць. Вип. 4. – Харків, ХНАУ. –2017. – С. 461-472.